

čka, Kuzmič u knjizi naglašava poruku, pomalo kao bačenu rukavicu suvremenom dobu: "Gdje se Bog i čovjek susreću tu se nebo i grad dodiruju". Kuzmič potvrđuje kako je moguće biti duboko uronjen u *vrijeme*, ali u isto vrijeme držati se *vječnosti*.

Iako će možda *nekim novim klincima* vremena o kojima piše Kuzmič izgledati daleko i teško razumljiva, važno je da ostave trag i pokušaju dokučiti gdje tražiti odgovor – jer vrijeme prolazi, ali vječnost je tu, samo je treba dohvatiti.

Robert Bogešić

Charles FINNEY

Lekcije o probuđenju

Savez građana za promicanje kršćanskih vrijednosti - Kraljevstvo, Zagreb, 2006, 493 str.

Tema probuđenja tijekom crkvene povijesti često je znala uzburkati duhove i stvoriti pristaše i protivnike tih događanja u crkvama. Često su probuđenja sačuvala crkvu od izumiranja i povratka u svijet te joj dala novi polet i snagu. Također smo svjedoci da je u povijesti Bog izljevao svoga Duha na određene dijelove svijeta, a neka područja gotovo nikada nisu iskusila takvo Božje pohodeње. S pravom se postavlja pitanje zašto – zašto negdje Bog na takav način pohodi crkvu, a neke crkve ni približno ne iskuse tako nešto? Knjiga *Lekcije o probuđenju* daje svoj doprinos toj temi i nastoji odgovoriti na to, ali i mnoga druga pitanja.

Knjiga je podijeljena u 22 poglavlja, a u svakom autor obrađuje jedan aspekt, jednu temu koja se odnosi na probuđenje. U prvom poglavlju autor govori što je probuđenje, jasno ističući da to nije čudo, već logični rezultat pravilne primjene postojećih sredstava. Također definira rezultate koje ono donosi. Drugo poglavlje govori o tome kada je potrebno probuđenje i kada

se može očekivati. Treće poglavlje nam govori kako promicati probuđenje – što raditi i kako pripremiti put da se ono pojavi. Sljedeća tri poglavlja bave se temom molitve – molitve kao vrste posredovanja u promicanju probuđenja kojim se utječe na Boga. Autor u njima govori što je pobjedonosna molitva, što je molitva vjere i kako nam Duh pomaže u molitvi. Sedma lekcija donosi širi pregled uloge Duha Svetog u životu vjernika – zašto mnogi nemaju Duha i koje su posljedice kada je osoba ispunjena Duhom, a koje kada to nije. Osmo lekcija posvećena je molitvenim sastancima i u njoj autor navodi svrhu molitvenih sastanaka te daje savjete i primjere kako ih najučinkovitije voditi. Također se ističu zapreke koje narušavaju svrhu molitvenih sastanaka.

Od devete lekcije autor govori o sredstvima za probuđenje kojima se grešnici uvjeravaju i obraćaju. Deveta lekcija bavi se temom svjedočenja – kako i što vjernici trebaju svjedočiti. U tom poglavlju autor ističe golemu važnost i odgovornost vjer-

nika da svjedoče svojim primjerom, a ne samo riječima. Deseta i jedanaesta lekcija bave se temom mudrosti. U ta se dva poglavlja razmatra mudrost laika i službenika u ophođenju prema nevjerniku s ciljem da ga se dovede do obraćenja. Dvanaesta lekcija je posvećena temi propovijedanja evanđelja. Prije same razrade teme autor ističe da je svrha propovijedanja obraćenje i ističe 4 čimbenika kojima se pripisuje obraćenje: ljudima koji donose istinu, Bogu koji djeluje u obraćenju, istini koja sama po sebi ima snagu opresvjedočiti i grešniku koji i sam sudjeluje u toj promjeni. Nakon toga autor praktično govori kako primijeniti mudrost u propovijedanju za obraćanje grešnika. Trinaesta lekcija ističe odgovornost same crkve za probuđenje i pomaganje propovjednicima u propovijedanju. Autor se suprotstavlja uvijek prisutnoj tendenciji crkve koja misli da je samim zapošljavanjem propovjednika napravila sve što treba i sada je propovjednik jedini odgovoran za djelovanje i promicanje probuđenja. Četrnaesta lekcija je posvećena formama javnog bogoštovlja. Autor u njoj daje kratak i sažet povijesni pregled formiranja i oblikovanja javnih bogoslužja ističući kako je svaka nova forma bila prihvaćena uz mnogo protivljenja. Također jasno ističe da je uvijek kada se crkva smirila i počela oslanjati na određeni izvanjski oblik činjenja stvari, Bog počeo činiti nešto novo.

U petnaestoj lekciji autor govori o zaprekama probuđenja te navodi motive i ponašanja vjernika i crkve koja ubijaju probuđenje. U šesnaestoj lekciji autor govori o neophodnosti i važnosti djelovanja u zajedništvu. Ističe se čitav niz stvari, vjerovanja i praksi u kojoj vjernici moraju imati jedinstveno stajalište i zajedništvo jer samo se tako mogu postići blagoslovi. U sedamnaestoj i osamnaestoj lekciji autor se bavi načinima kako crkve i vjernici

moгу vjernicima dati lažnu nadu koja će ih na kraju odvratiti od stvarnog obraćenja te ističe koji je ispravan način rada s takvim ljudima. Devetnaesta i dvadeseta lekcija bave se radom s mladim obraćenicima. U njima autor posvećuje pažnju onome čemu bi se trebalo poučavati mlade obraćenike, a čemu ne, te se bavi ispovijedanjem vjere i kritizira tadašnje običaje vezane uz primanje takvih ljudi u članstvo crkve. Dvadeset i prva lekcija je posvećena temi otpadništva. Autor definira što nije, a što jest otpadništvo, koji su dokazi i posljedice otpadništva te kako se izvući iz takva stanja. Dvadeset druga lekcija, ujedno i zadnja, govori o rastu u milosti. U njoj se definira što je milost, što znači rasti u milosti, koji su uvjeti rasta u milosti, što je dokaz rasta u milosti i, na kraju, kako rasti u milosti. U dodatku knjiga donosi životopis Finneyja i kratka pojašnjenja određenih pojmova koji pojažu u čitanju knjige.

Lekcije o probuđenju daju kratko, sistematsko, ali sveobuhvatno učenje na temu probuđenja. Lekcije su tematski posložene u logičnom nizu i tako pridonose jasnoći i razvoju teme. Na početku svake lekcije autor daje kratak uvod u temu, kaže o čemu će govoriti i dalje to razlaže. Svaka je lekcija podijeljena na odjeljke i pododjeljke što pridonosi jasnoći teksta i olakšava praćenje teme – tek ponekad zbog previše odjeljaka i pododjeljaka lekcije mogu postati naporene za čitanje i pomalo monotone u svom nabrajanju. Kao temelj za svoje lekcije autor se ponekad poziva na stihove iz Biblije pa ih onda razlaže, a u nedostatku stihova koristi se logikom i tako izvodi zaključke. U razradi tema ponekad citira mišljenja svojih suvremenika koji potvrđuju njegove teze ili navodi tuđe citate kao negativne primjere. Knjiga ne sadrži izvore citata.

Ovo je knjiga koja se čita polako i s razmišljanjem. Čitati je brzo značilo bi

propustiti genijalnost Finneyjeva uma koji logično, a opet duboko i oštroumno, ulazi u problem te dijagnosticira njegove uzroke i posljedice. Knjiga traži određeno poznavanje teologije općenito, a onda i same Finneyjeve teologije i to zbog dubine i istančanosti s kojima Finney govori i razrađuje lekcije. Iako je glavna tema probuđenje, Finney se dotiče i drugih teoloških tema kao što su uloga Duha u obraćenju, treba li forma bogoslužja biti čvrsto zapisana i određene ili slobodna, važnost i uloga teološkog obrazovanja, odgovornost crkve za spasenje ljudi, doktrina o predodređenju, uloga ljudskog razuma i volje u vjeri itd.

Ovu knjigu možemo smatrati Finneyjevom sistematskom teologijom na temu probuđenja. Njena posebna vrijednost leži u tome što Finney temu probuđenja obrađuje i donosi iz vlastitog iskustva. Navodeći vlastite doživljaje daje autoritet i kredibilitet onome što govori. Knjiga bi zasigurno izgledala puno drugačije da ju je napisala osoba koja nikada nije iskusila probuđenje.

Ova knjiga ima prvenstveno praktičnu pa tek onda teološku vrijednost. Pra-

kličnu zato što autor pokazuje što i kako treba raditi na probuđenju, a ne upušta se preduboko u doktrinarne rasprave. Teološku zato što Finneyjeva teologija na neki način proizlazi iz njegove prakse, iskustva i promišljanja o ovoj temi (bar u ovoj knjizi). Iako se Finneyjevi plodovi i rezultati ne mogu osporiti, neka njegova teološka promišljanja (kao što su sloboda ljudske volje, uloga krivnje u životu vjernika, "prokletstvo vjernika" ako je u neposluhu, perfekcionizam...) zaslužuju pažljivo čitanje i razmatranje, a ne samo slijepo prihvaćanje svega što govori.

Tema probuđenja uvijek je aktualna tema jer uvijek trebamo više Božje sile i slave. Zbog vrlo malog (ili gotovo nikakvog) broja knjiga na hrvatskom jeziku o ovoj temi, ova će knjiga barem malo popuniti prazninu na tome području. Prvenstveno je namijenjena "gladnim dušama" – vjernicima, pastorima, teolozima koji čeznu za Bogom i njegovim slavom – ali može poslužiti studentima teologije i svim ostalim zainteresiranima kao polazna točka za proučavanje Finneyjeva lika i djela.

Ervin Budiselić

Stanko JAMBREK

Kršćanstvo i New age duhovnosti

Zagreb, Bogoslovni institut, 2005, str. 256

Stanko Jambrek završio je studij teologije i magisterij iz povijesti crkve na Evandeoškom teološkom fakultetu u Osijeku, a doktorirao je iz teologije u SAD-u i jedan je od vodećih hrvatskih protestantskih teologa koji se bave poviješću crkve i proučavanjem pokreta new agea. Na Bogoslovnom

institutu u Zagrebu predvodi istraživanje povijesti i suvremenih zbivanja u crkvama reformacijske baštine.

Upravo je knjiga "Kršćanstvo i New age duhovnosti – sličnosti i suprotnosti" ozbiljniji pokušaj da se prikažu suprotnosti i sličnosti između biblijskog kršćanstva